

תשובה תקע

שאלה: טלית שיש בה אמה על אמה מכל צד מלבד מקום הנקב, האם גם בזה ס"ל להחזו"א דצריך שיהיה כל כתף מרובה על מקום הנקב שבאמצע, דשמא מאחר ואי"צ לצרף מקום הנקב להשלים שיעור הטלית אין קפידא בזה.

תשובה: צריך בכל צד עומד מרובה על הפרוץ.⁶⁵²

בדעת הגר"ח מואלוזין דבעינן שיהא שיעור אורך המ"ק מגיע עד הברכיים

תשובה תקעא

שאלה: כתב המ"ב סי' ט"ז סק"ד דהסכימו האחרונים להחמיר שלא לברך על ט"ק אף שיש בו כדי ראשו ורובו של קטן, אם הגדול מתבייש לצאת בו באקראי לשוק דאף שהוא יוצא בטלה דעתו אצל כל אדם עכ"ד, האם יש מקום להחמיר לקנות טלית שיש בארכו מכל צד 150 ס"מ כדי שיהא בו שיעור שלא יתבייש בו.

תשובה: ר"ח מולוזין הלך בטלית קטן עד הברכיים⁶⁵³ אבל אין נוהגין כן.⁶⁵⁴

מקורות וביאורים

שליט"א דר"ל ער משהו אחרי הברכים, ושאלו לרבינו אם נכונה השמועה שאביו בעל הקה"י זצ"ל החמיר בזה והשיב: נכון. ושמעתי מרבינו דאף בחול החמיר בזה, אולם החזו"א לא נהג כן, ועי' לעיל תשו' תק"ס שהובא שם מס' טעמא דקרא הנהגתו בזה.⁶⁵⁴ עי' בארחות חיים כתר ראש לתלמיד הגר"ח [אות ד'] שכ' בזה"ל טלית קטן שאינו מגיע עד למטה מן הברכיים אין יוצאים ידי חובת ציצית וטוב לפושוטו בשבת ע"כ, וע"ע בשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קכ"א וז"ל ובס' שערי רחמים הביא בשם הגר"א מוילנא דאם אין הט"ק עד למטה מהברכיים לא יצא ידי ציצית ואין לצאת בו בשבת לחוץ לעירוב עכ"ל. ומש"כ רבינו שליט"א דאין נוהגין כן הוא משום דאנן נקטינן כמש"כ בשו"ע סי' ט"ז ס"א דסגי

אמה התחתונה לחצי אמה העליונה] צ"ע עכ"ד.⁶⁵² יעויין בחזו"א סי' ב' סק"ט שכ' דאף כשיש עומד מרובה באורך נראה דצריך גם לרוחב דאל"כ בטל האי מתורת בגד נור"ל דאם יהיה מקום הנקב מרובה על הכתפיים שבצידיו יתבטל מקום הכתף מתורת בגד] ושוב אין צירוף לבגד של מעלה עם של מטה ע"כ. ומזה נראה דאף אם יש בה אמה על אמה צריך שיהיה העומד מרובה מכל צדדיו דאל"כ אין צירוף לבגד של מעלה עם של מטה, ויעויין עוד בס"י ג' סק"ל ד"ה ואם, שכ' דכשהעומד מרובה על הפרוץ מכל סביביו אפשר דהנקב עולה לשיעורו וכ' דאם לא נימא הכי א"כ אף אם יש בעומד שיעור מלבד הפרוץ אין כאן שיעור דבעינן שיהיה עומד במקום אחד בשיעור כסות קטן ע"ש.⁶⁵³ ביאר רבינו

תשובה תקעב

שאלה: מי שלובש טלית קטן המגיע עד למטה מן הברכיים וכדעת הר"ח מואלוז'ין ומקפלו כדי שלא יפריע לו האם הקיפול מבטל השיעור, ואף אמנם שכתב המ"ב סי' ט"ז ססק"ד בשם תשובת בית יעקב דאם לבש הטלית ונתקפל קצת כדרך לובשי בגדים ואחר שנתקפל אין בו כשיעור כדי לכסות ראשו ורובו מ"מ כיון שעומד להתפשט כפשוט דמי וכשר אף שלא נתפשט עדיין ע"ש, מ"מ י"ל דזהו דוקא כשמתקפל שלא בכוונה וכמש"כ המ"ב שנתקפל קצת כדרך לובשי בגדים אבל בזה שמקפלו בכוונה אפשר דגרע וממעט השיעור.

תשובה: לא מסתבר.⁶⁵⁵

תשובה תקעג

שאלה: כתב המ"ב סי' ט"ז סק"ד וז"ל אם לבש הטלית ונתקפל קצת כדרך לובשי בגדים ואחר שנתקפל אין בו כשיעור כדי לכסות ראשו ורובו, כתב בתשו' בית יעקב סי' ק"ו דכיון שעומד להתפשט כפשוט דמי אף שלא נתפשט עדיין והרי יש בו כשיעור ע"ש עכ"ד.⁶⁵⁶ האם בעינן דהא מיהא יהא עומד להתפשט בעודו לבוש בו או דסגי במה שעומד להתפשט כשפושטו [ונ"מ בט"ק שלנו שמכניסו בתוך מכנסיו ובעודו לבוש בו אינו עומד להתפשט].

תשובה: אי"צ שיתפשט אלא כיון שאינו דבר המתקיים הו"ל כמופשט.⁶⁵⁷

תשובה תקעד

שאלה: טלית קטן שהיה בו כשיעור ונתכוין ע"י הכביסה ונתמעט משיעורו ושוב חזר ומתחו, האם יש לחוש לפסול ציציותיו משום תעשה ולא מן העשוי.

תשובה: אם ראוי למתוח כשר.⁶⁵⁸

מקורות וביאורים

בשיעור טלית שיתכסה בה באורך וברוחב ראשו ורובו של קטן בן ט' דתלינן דבשיעור זה לא יתבייש נער בן י"ג שנה לצאת בו בימות החמה על פתח ביתו וכמש"כ בביה"ל ד"ה לשוק ע"ש.	שם. 656. וזה דלא כמש"כ הגר"ז בסידורו דמקום הנקפל או הנקמט אינו עולה מן המדה, ובעינן שלא יתקפל ולא יתקמט כלום משיעור הזה. 657. ע"י בזה לעיל תשו' תקנ"ג ובתשו' הקודמת. 658. דכיון שהיה ראוי לזה למותחו

בדין נשים במצות ציצית

תשובה תקעה

שאלה: הגה דעת הרמ"א בסי' י"ז ס"ב דנשים אף שפטורות מציצית מפני שהיא מ"ע שהזמן גרמא מ"מ אם ירצו הרשות בידם להתעטף בו ולברך עליו, ולכאור' צ"ע אמאי לא מיתסר משום לא יהיה כלי גבר על אשה וכדאי' כן בתרגום יונתן פ' כי תצא [פכ"ב פסוק ו'].⁶⁵⁹

תשובה: בגד אשה שיש לו ד' כנפות.⁶⁶⁰

אוצר החכמה

מקורות וביאורים

שהיא אינה נחשדת עכ"ד, עוד יעויין בפ"י ארגמן על מס' ציצית אות ב' ד"ה ר"ש פוטר בנשים שהביא רבינו שליט"א משירי ברכה יו"ד סי' קפ"ב שכתב דס"ל להתרגום יונתן כמ"ד בפסיקתא [מובא בתוס' עירובין צ"ו א' וכו'ה בירושלמי פ"ב דברכות] דמיכל בת כושי מיחו בידה חכמים, וכ' רבינו דאכתי תיקשי למ"ד לא מיחו בידה דמ"מ ליתסר משום לא תלבש, עוד כתב וז"ל ובא"ר [סי' י"ז] הקשה מדקי"ל ביו"ד סי' רפ"ב דבאינו מתכוין לקישוט שרי, וכונתו לדברי הט"ז שם אבל כבר חלקו ע"ז רבים עי' מ"ב סי' תרצ"ו, ובארה"ח סי' י"ז כתב דתרגום יונתן לשיטתו דכתב בשופטים דלכך הרגה יעל את סיסרא ביתר ולא בכלי זיין משום לא תלבש וכן הוא בסוף מדרש משלי [וגם ברש"י נזיר נ"ט א' הביא] אע"ג דאין מכוין לקישוט, אבל לגמ' דידן דפליגי אראב"י בנזיר שם שרי, ודבריו צ"ע דהרי הרמב"ם פסק כראב"י דאסר כלי זיין בנזיר נ"ט א' כמש"כ הכס"מ פ"ב מע"ז הל' י' ומ"מ פסק בפ"ג מציצית הל' י' שאין מוחזי בידו עכ"ד.

ולמעמידו על שיעורו לית ביה משום תעשה ולא מן העשוי. ⁶⁵⁹ וז"ל לא יהיה גולין [פי' מלבוש] דציצית ותפילין דהיגון תיקוני גבר על איתא וכו' ע"ש. ⁶⁶⁰ כוונת רבינו שליט"א דמיירי שלובשת בגד אשה שיש לו ד' כנפות דתו ליכא משום לא יהיה כלי גבר וגו', ואמנם צ"ע בדעת התרגום יונתן דמה טעם אסרה תורה והלא יכולה לקיים המצוה בכגד אשה דלאו כלי גבר הוא, ועי' בלבוש סי' י"ז שכ' דלמאי דקי"ל דציצית חובת גברא י"ל דלא חייבה תורה בציצית אלא שמלת גבר, ולפי"ז נמצא דלא משכח"ל שתקיים אשה מצות ציצית אלא בשמלת איש, וי"ל דכן הוא דעת התרגום יונתן, איברא דלכאור' קשה דא"כ מאי טעמא דמיכל בת שאול שלבשה ציצית, ותי' בלבוש שם דצ"ל דשאני מיכל שהיתה בת מלך ואשת מלך, ועיקר מצוה דשמלת גבר לא אסרה תורה אלא כשמלבשת אותה כדי שלא יכירו אותה הכל כדי שתזנה, משא"כ בבת מלך ואשת מלך, ולזה כתב שם דמה"ט אשה שעושה כן ודאי הוא יוהרא יתירה שמראה לכל

תשובה תקצו

שאלה: ראיתי מובא בשם רבינו שליט"א דנשים העוסקות במ"ע שהזמן גרמא ליכא פטורא דעוסק במצוה,⁶⁶¹ ולכאן צ"ע ממש"כ הרא"ש הל' ציצית סי' א' ומובא

לאוצר החכמה

מקורות וביאורים

ע"ש מש"כ עוד בזה. 661. הנה בהא דעוסק במצוה פטור מן המצוה יעויין באמרי בינה או"ח סי' י"ג אות ג' ד"ה ודע שכתב דאף כשעוסק במצוה קיומית וכגון מצוה שאינה מוטלת עליו דוקא אפ"ה פטור ממצוה אחרת, והוכיח כן ממה דאיתא בסוכה כ"ו א' דכותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן וכו' פטורין מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה לקיים דברי רבי יוסי הגלילי שהיה ריה"ג אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה, ומבואר דכותבי ספרים וכו' אית בהו דינא דעוסק במצוה אף שבודאי אין מוטל עליהן לכתוב, ועי' בערוך לגר סוכה כ"ה א' ד"ה הכא טריד שכתב דאין לפשוט משם דעוסק במצוה דרבנן ג"כ פטור די"ל דפטורייהו משום שמביאין אחרים לידי קיום מצוה דאורייתא, דכיון דכל ישראל ערבים זה לזה מי שמביא חבירו לידי קיום מצוה דאורייתא מיקרי ג"כ עוסק במצוה דאורייתא, והעירוני דלפי"ז כמו"כ י"ל דאין לפשוט משם דעוסק במצוה קיומית ג"כ פטור, דפטורייהו משום שמביאין אחרים לידי קיום מצוה חיובית, איברא דאכתי יל"ע בזה מראיתא שם דאף כל העוסקים במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת פטורין מק"ש וכו', ומוכרי תכלת אף את האחרים אין מביאין אלא לידי קיום מצוה קיומית [ועכ"פ מן התורה], עי' בזה להלן תשובה תרנ"ג ובהערה שם, ואפשר דסגי במה שלאחר לבישת הטלית הוי מצוה חיובית להטיל בה ציצית כל זמן שהוא לבוש בטלית, ועי' אור זרוע הל' סוכה סי' רצ"ט שכתב דבשעה שמתעטף בציצית או לובש תפילין פטור מכל המצוות אבל אחר שנתעטף ולבש

תפילין חייב כי אין זה קרוי עוסק במצוה, ותו דגבי ציצית אין שייך לומר עוסק במצוה דאי בעי לא מיכסי כלל דלאיכסויי לא חייביה רחמנא עכ"ד, ופשוט דאין כוונתו דאין בציצית משום עוסק במצוה כיון דמצוה קיומית היא שהרי כתב דבשעה שמתעטף בה חשיב עוסק במצוה, וגם לעיל מינה מייתי שם להא דמוכרי תכלת פטורין מק"ש וכו' ופי' דדוקא בשעת מכירה וקניה פטורין, דק י"ל דהאור זרוע אזיל לשיטתו כפי שכתב בנו בשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' ד' בשמו והו"ד בב"י [סי' ח'] דס"ל דמדמברכין להתעטף חזינן דלא מיחייב בדרך לבישה אלא בדרך עיטוף, ומשום כן ס"ל דלא חשיב עוסק במצוה כי אם בשעה שמתעטף, ואדרבה יש לדקדק מדבריו להיפך דכשמתעטף פטור אף שאינה מצוה חיובית דאי בעי לא מיכסי כלל, אכן יעויין באור זרוע ח"א סוס"י ק"מ דלחד תי' כתב דאיכא חיוב מדרבנן, ובערול"נ שם מספק"ל אם עוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה אך בביכורי יעקב סי' תר"מ סקכ"ב העלה דפטור נוע"ע בזה בפמ"ג סי' ע"ב א"א סק"ד שכתב דמשמע מדברי המ"א שם דהעוסק במצוה אפילו במצוה דרבנן שוב אין לו לפסוק אפילו למצוה דאורייתא וצ"ע מנין לו זה עכ"ד, והו"ד בביה"ל שם ס"ד ד"ה אם, עוד יעויין במצפה איתן סוכה דף י' ב' ובקובץ הערות סי' מ"ח אות י"א ע"ש, וע"ע להתוס' בב"ק נ"ו ב' ד"ה בההיא דמבואר בדבריהם דכשלושב ציצית בבגדו ראוי ליחשב עוסק במצוה אי לאו משום דיכול לקיים שניהם ע"ש, ועי' בנתיב"מ סי' ע"ב סקי"ט שכ' דגבאי צדקה שנטל משכון אף למ"ד דהמלוה על המשכון הוי שומר שכר

בב"י או"ח סי' י"ח דכלאים בציצית שרי בטלית של איש בין לאיש בין לאשה, אלמא חזינן דכשמקיימות מ"ע שהזמן גרמא⁶⁶² אמרינן בהו דעשה דוחה ל"ת, וכיון שכן י"ל נמי דשייך בהו דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה.

תשובה: הרא"ש מתיר גם בלילה אע"ג דלילה פטור משום דס"ל דבכסות זה הותרה והותר הכל.⁶⁶³

תשובה תקעז

1234567 אחי"ת

שאלה: טלית שהיתה שייכת לאשה ועשו בו ציצית ואח"כ קנאו איש האם יש לפוסלו משום תעשה ולא מן העשוי.

תשובה: יתכן.⁶⁶⁴

מקורות וביאורים

דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משום דהוי יו"ט עשה ול"ת ושריפת קדשים אינו אלא עשה, דאכתי אשה שאינה מחוייבת בעשה דיו"ט דהוי עשה שהז"ג תדליק בשמן שריפה ביו"ט, ולכאור' קשה דמאי קשיא להו הלא עשה דשריפת קדשים פסולים הוי מ"ע שהז"ג שהרי אין נשרפין אלא ביום ואשה פטורה מזה ואיך יהיה בכוחו לדחות להלאו דיו"ט וכבר עמד בזה בפנ"י שם, וכתבו דמכאן מוכח דס"ל להתוס' דכיון דיכולה להכניס עצמה בחיוב, ודעת התוס' דאף יכולה לברך על זה, להכי יש בכח מ"ע שהז"ג לדחות ל"ת ע"ש. 663. עי' ברא"ש שם דמייתי מר"ת דכסות המיוחד ליום אין בו משום כלאים אפי' אם לובשו בלילה דלגמרי התיר הכתוב כלאים בציצית ואין בו משום כלאים כלל ע"ש, וכ"ה דעת הרמב"ן שכת דף קל"ב א' ועי' מש"כ בזה בקובץ הערות סי' ט' סק"ג ע"ש. 664. דמאחר שהיתה הטלית פטורה בעת שהטילו בה הציצית ועכשיו משקנאה איש נתחייבה י"ל דהוי תולמ"ה, ובדומה לזה יעויין בפמ"ג סי' י"ח מ"ז ססק"א שנסתפק במי שיחד כסות ללילה ועשה בו ציצית בשעה שהיתה

משום פרוטה דרב יוסף הכא אין חיוב ומ"ע על שום אדם להיות גבאי צדקה רק החיוב על בי"ד לכופ' את ישראל על הצדקה ולמצותו של מקום ולהעמיד ממונים על זה, והממונים רשאים לקבל שכר על זה ולא שייך בזה פרוטה דרב יוסף עכ"ד, ומזה נראה דס"ל דהעוסק במצוה שאינה מוטלת עליו אף דמקיים מצוה לית ביה פטורא דעוסק במצוה, ובאמרי בינה שם השיג עליו מתוס' שבועות מ"ב ב' ד"ה ש"ח דמבואר בדבריהם דגבאי צדקה ג"כ מיפטר מצדקה ע"ש. ושמעתי מרבינו שליט"א דאפי' אם נימא דעוסק במצוה קיומית פטור מן המצוה היינו משום דהא מיהא כשעוסק בה מקיים מצוה אבל נשים העוסקות במ"ע שהזמן גרמא דלא מחייבי כלל והם מכניסים עצמם לזה גרע ממצוה קיומית ולית בהו פטורא דעוסק במצוה [ולא דמי לגבאי צדקה דלאחר שמכניסים עצמם לקיום המצוה מקיימים מצוה שנצטוו בה] עכ"ד. 662. יעויין בהמאיר לעולם סי' א' ובדברי יחזקאל סי' כ"ח אות ג' ובס' שערי חיים כתובות סי' צ"ד ענף ב' אות ג' שהוכיחו כן ממה שהקשו התוס' קידושין ל"ד א' ד"ה מעקה אהא דאמרינן

בדין טומטום ואנדרוגינוס במצות ציצית

תשובה תקעה

שאלה: איתא בשו"ע סי' י"ז ס"ב דטומטום ואנדרוגינוס חייבין בציצית מספק, דאף שנשים פטורות דהו"ל מ"ע שהזמן גרמא, מ"מ אינהו מחייבי מספק שמא זכרים הם, ועי' בב"י שכ' דמחייבין להו משום דספק תורה לחומרא, ובמ"ב שם סק"ו כתב דמשמע מזה דדבר שחיובו רק מדרבנן כגון טלית שאולה לאחר ל' יום או בגד שחציו פתוח וחציו סתום דמבואר בסי' י"ז ס"ז דחיובו רק מטעם ספק רשאים לילך בו בלא ציצית, ולכאן' צ"ע דמאי שנא ממה דמייתי במ"ב לעיל סי' י' סקכ"ז משמיה דמ"א לענין הבגד הנ"ל שחציו פתוח וחציו סתום, דאין לצאת בו בשבת אפילו לכרמלית, ומשום דאסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה, וה"נ היאך רשאים לילך בטלית שאולה לאחר ל' יום בלא ציצית והלא אסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה.

תשובה: הרי כתב שם דהאחרונים מסכימים עם העולת תמיד.⁶⁶⁵

מקורות וביאורים

בזה"ל ולפי"ז בית שכור וחזר וקנאו אפשר שיש להוריד המזוזה ולחזור ולקבעה כיון שעתה מתחייב מה"ת עכ"ל, ברם יעויין בנחלת צבי יו"ד סוס"י רפ"ו שחקר בדין זה לענין ברכה אם צריך לברך שנית על המזוזה מאחר שקודם לא היה חייב רק מדרבנן, ומשמע דס"ל שאין בו משום תולמ"ה ע"ש, ובדומה להנ"ל שמעתי מרבינו שליט"א לענין טלית שאולה דלאחר ל' יום חייבת מדרבנן מפני שנראית כשלו כמבואר בשו"ע סי' י"ד ס"ג, די"ל דאם הטיל בה השואל חוטי ציצית משלו ושוב קנה לגוף הטלית, או שחזר המשאל וקנה ממנו חוטי הציצית, צריך להתיר הציצית דהוי תולמ"ה, דבתחילה כשהטיל הציצית לא היתה חייבת אלא מדרבנן ועכשיו שנעשית שלו חייבת מן התורה עכ"ד, וכע"ז יעויין בבה"ל סי' י"א ס"ו ד"ה מצמר גזול. 665. עי' במ"ב סי' י' סקכ"ז שכ' בזה"ל ורבים מן האחרונים מסכימים עם העולת תמיד דמיקל

פטורה ואח"כ נמלך וייחדה לכסות יום אי הוה תולמ"ה הואיל ובעת שעשאן היתה פטורה או דלמא כיון דלאו מחוסר מעשה לא הוה תולמ"ה ע"ש, ולהלן תשו' תרכ"ח ובהערה שם הבאנו שרבינו שליט"א שאל זה לחמיו הגריש"א שליט"א והשיבו דהפמ"ג נשאר בזה בצ"ע ומסתברא דלדעת הרא"ש [דכסות לילה פטור אף כשלו בשו' ביום] יש בזה משום תולמ"ה וכן הכריע בתשו' נאות דשא סי' ס"ב עכ"ד. ובכאן י"ל דאף הפמ"ג מודה שהרי הוא מחוסר מעשה דצריך שיקנהו איש, ולא דמי להתם דסגי ביחוד בעלמא וכיון דלאו מחוסר מעשה הוא י"ל דלא הוה תולמ"ה, והסכים לזה רבינו שליט"א ושוב העירוני דכ"כ בשו"ת מחנה חיים ח"א סוס"י ט"ו, ועי' במזוזות ביתך סי' רפ"ו סקע"ג שכתב רבינו דדעת רוב הפוסקים דשוכר ושואל אין חייב [במזוזה] אלא מדרבנן דביתך כתיב ואין זה ביתך, ובשער הציון שם ס"ק קמ"ג כתב

בחובת האב לחנך בנו הקטן במצות ציצית

ומסתעף בזה כמה ענינים בדיון חינוך

תשובה תקעט

שאלה: הנה כתב המאירי נזיר דף כ"ט א' בחובת האב לחנך בנו במצוות דאין זה אלא במצוות שיש בהם חיוב אבל במצוות התלויות ברצונו של אדם ובנדבת לבו כגון נזירות אין חובת חינוך עליו,⁶⁶⁶ ולזה נתקשיתי אמאי חייב לחנך בנו במצות ציצית וכמו שאמרו בסוכה דף מ"ב א' דקטן היודע להתעטף חייב בציצית, והלא מצות ציצית היא מן המצוות התלויות ברצונו של אדם שהרי אם אינו לובש בגד שיש לו ד' כנפות פטור מציצית.

תשובה: עי' מג"א סי' כ"ד סק"ג.⁶⁶⁷

[1234567]

מקורות וביאורים

[אוצר החכמה]

666. ולדינא לא נקטינן הכי, ועי' לקמן תשו' תר"א בהוספה אות ב' ובמכתב הגר"א ברלין שליט"א שנדפס בסוף הספר ושם תשו' א' ובהערה שם, וע"ע במנחת ח מצוה רס"ד אות ל"ד ד"ה ושמעתי. 667. ז"ל המ"א שם כ' בזוהר פ' שלח לך ע' תצ"ב הקורא ק"ש בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו ע"כ, ושמעתי מרבינו שליט"א דכוונתו דמה"ט הו"ל ציצית מצוה שיש בה חיוב דמשום כן י"ל דחייב האדם לחנך בנו בזה כדי שלא יקרא ק"ש בלא ציצית עכ"ד, ואמנם יעויין להלן הערה 832 ו 835 דלא ברירא אם ס"ל להבבלי כדעת הזוהר, אך י"ל עפמ"כ במחה"ש סי' י"ז סק"ג דבש"ס דילן לא קתני גבי ציצית דאביו חייב לקנות לו טלית כמו לענין תפילין ומשמע דדוקא אם יש לקטן טלית בת ד' כנפות אביו צריך לתקן לו ציצית אלא שהמרדכי הביא מהירושלמי דאביו חייב לקנות לו טלית ופסק כן, ולפי"ז מש"ס דילן לא קשה כלל לדעת המאירי דהא מיירי אחר שכבר לבוש בבגד של ד' כנפות ובה אף המאירי מודה דכיון שכבר

בזה ע"כ, והרי דהע"ת מיקל לעשות ספק אי דרבנן לכתחילה, ומתיר לצאת בבגד שחיובו מספק לכרמלית אף דקעביד ספק איסור ביציאתו שמא הבגד פטור מציציות והציציות חשיבי משאוי, ולכאוי' יש לדון דעד כאן לא כתב המ"א אלא להוציא לכרמלית, דבזה על הצד שיש בו איסור הרי עובר על איסור דרבנן בקום ועשה, ובזה הוא דס"ל להמ"א דאסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה, אבל הכא י"ל עפ"ד המרדכי דכשלוש אין עובר איסור דאין איסור ללבוש טלית בלא ציצית רק דמבטל מצוה בשב ואל תעשה כשאין מטיל בו ציצית, [ועי' להלן הערה 708 שהבאנו שנחלקו האחרונים בזה ואכמ"ל], ומשום כן י"ל דבזה אף המ"א מודה דשרי להכניס עצמו בספק ביטול מצוה מדרבנן, ואף אמנם דמבואר במ"א סי' י"ג סק"ח דאיכא איסור מדרבנן ללבוש טלית שאין בה ציצית בשבת י"ל דאין האיסור אלא היכא דצריך להטיל בו ציצית, ולא שייך זה בטומטום ואנדרוגינוס, והסכים רבינו שליט"א דאולי י"ל כן.

תשובה תקפ

שאלה: הנה כתב רבינו שליט"א בפי' ארגמן על מס' ציצית [עמ' ז' ד"ה אביון]⁶⁶⁸ וז"ל וי"ל דפשיטא להו להתוס' [ערכין ב' ב' ד"ה אביון] דאע"ג דבגדול אין חיוב לקנות לו טלית מ"מ בקטן חייב אביו לקנות לו טלית דהא עיקר מצות חינוך שידע לכשיגדיל לעשות המצוה ושיהא רגיל בזה וא"כ כיון דלכשיגדיל בודאי יהיה לו טלית יש על אביו חיוב מעתה לקנות לו טלית כדי להרגילו שכל יום יגדיל ויהיה לו טלית ידע שיש חיוב לעשות בו ציצית ולא אכפת לן במה שאין חיוב לקנות טלית שאין החינוך על קניית הטלית אלא החינוך שכשיש לו טלית חייב בציצית עכ"ד, ונסתפקתי אם כוונת רבינו שליט"א דהוי חיוב גמור או דהכוונה כמש"כ במחה"ש סי' י"ז סק"ג⁶⁶⁹ בביאו"ד הירושלמי דאין חיוב האב מצד הדין רק מצד הטוב והנכון, גם נסתפקתי אם צריך לחנכו לזה בכל יום או דסגי שיחנכנו ללבוש מזמן לזמן.

תשובה: י"ל דחייב ממש, וטוב לחנך כל יום.

מקורות וביאורים

היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו ע"כ, ובמ"א שם סק"ג מיייתי מהב"ח שהביא מהמרדכי שפי' דצריך ליקח לו טלית, וכ' ע"ז המ"א דיעויין בשו"ע ריש סי' כ"ד דאינה חובה כ"כ, ובמחה"ש שם ביאר דבריו דבש"ס דילן לא קתני גבי ציצית דאביו חייב לקנות לו טלית כמו לענין תפילין ומשמע דדוקא אם יש לקטן טלית בת ד' כנפות אביו צריך לתקן לו ציצית, אלא שהמרדכי הביא מהירושלמי דאביו חייב לקנות לו טלית ופסק כן, וע"ז ציין המ"א להא דאי' בשו"ע לקמן ריש סי' כ"ד דאינה חובה כ"כ, והיינו דשם איתא דאף הגדול אינו חייב ללבוש אלא דטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן וכו', וממילא י"ל דגם להירושלמי אינו חיוב מצד הדין רק מצד הטוב והנכון ע"ש, וע"ע

נתחייב צריך לתקן לו ציצית, ולמאי דמבואר בירושלמי דאביו חייב לקנות לו טלית לזה שפיר י"ל עפ"ד הזוהר וכמו שהשיב רבינו שליט"א, ויש להעיר דלפמ"ש"כ במחה"ש יהיה מוכח מש"ס דילן דגם כה"ג דמבטל מצוה בקו"ע הוי הזמן הראוי לחנכו כשיוודע להתעטף, ולא דמי לל"ת שכ' במ"ב סי' שמ"ג סק"ג דחלוק ממ"ע ושיעור החינוך בו הוא משהגיע לכלל הבנה להבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול, ולזה העירני בני הרא"ד שליט"א. וע"ע בזה בתשו' הבאה ולהלן תשובה תרנ"ג. 668. ע"י להלן במכתב מהגר"א ברלין שליט"א שנדפס בסוף הספר ושם תשו' א' הערה 1 שהעתקנו מש"כ רבינו שליט"א בזה. 669. יעויין בשו"ע סי' י"ז ס"ג שכ' וז"ל קטן

תשובה תקפא

^{אוצר החכמה}

שאלה: בהנ"ל לכאור' לפי"ז עולה הדין דמי שיש לו ט"ק אחד בביתו עדיף שיתננו לבנו קטן שהגיע לחינוך מאשר שילבשנו הוא בעצמו, מאחר דעליה ידידה ליכא חיוב ואילו בבנו מחוייב לחנכו.

תשובה: אינו נכון דשייך לאב ומצותו קודמת.⁶⁷⁰

תשובה תקפב

שאלה: איתא בשו"ע סי' י"ז ס"ג בזה"ל קטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו, הג"ה ודוקא כשיוודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע ע"כ. וצל"ע ממש"כ השו"ע סי' תרנ"ז ס"א דקטן היודע לנענע לולב כדינו אביו חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות ולא נזכר דבעינן שיהא יודע לנענע בשעת ההלל, והרי הנענוע בשעת ההלל הוא יותר קרוב לדינא מאשר המנהג לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש.

תשובה: אם יודע לנענע בשעת ברכה ממילא גם יודע לנענע בשעת הלל.⁶⁷¹

מקורות וביאורים

¹²³⁴⁵⁶⁷

ופסקו הגשמים דאין מטריחין אותו לחזור והוא בכלל מצטער דפטור, דאפשר דלא שייך זה בבנו ומטריחין אותו להחזירו דאף שאמרו בחגיגה ו' א' דכל היכא דגדול מיחייב מדאורייתא קטן נמי מחנכין ליה מדרבנן, כל היכא דגדול פטור מדאורייתא קטן נמי פטור מדרבנן, התם לענין קטן חיגר אמרו כן דלא שייך חינוך במצות ראייה כיון דכשיגדל יהיה פטור, אבל כאן שכשיגדל יהא חייב במצוה זו אף אמנם דכשמצטער יהיה פטור מ"מ שייך חינוך להרגילו במצוה, כיון דחיובו הוי מדין חינוך עכ"ד.⁶⁷¹ העירני נכד רבינו הרב רפאל איזנברג שליט"א דלכאור' ממש"כ התוס' [סוכה ל"ז ב' ד"ה בהודו] להוכיח דצריך לנענע בשעת ברכה, מדאמרינן קטן היודע לנענע חייב בלולב, משמע דמנענע בתחילת הברכה אע"פ שאינו יודע לקרות הלל ע"ש וכ"ה

בזה בפמ"ג שם ובשו"ע הגר"ז ס"ד ע"ש. ⁶⁷⁰ שמעתי מרבינו שליט"א דמאחר שהטלית שלו ועומד לזה שילבשנה מסתבר דמצותו קודמת, אך אם אין לו טלית כלל והולך לקנות אפשר דצריך לקנות לבנו תחילה כיון דאת הבן מחוייב לחנך ואילו הוא אינו מחוייב רק דענשינן עלה בעידן ריתחא, [וכדמבואר במנחות מ"א א'] ואמר רבינו שליט"א שמעתי לדון במי שדר במקומות הקרים ויש צער לישן בסוכה מפני הצינה דאף שהאב יכול להקל על עצמו וליכנס לבית וכדין מצטער דפטור מן הסוכה [עי' סי' תרל"ט ס"ב בהג"ה], מ"מ לבנו דמיחייב לחנכו בקיום מצות סוכה אפשר שאין שייך פטור זה דמצטער וצריך ליתן לו שמיכות כדי שיוכל לישן שם ולהתחנך במצות סוכה, וכיו"ב יש לדון בהא דאיתא שם [ס"ז] בירדו גשמים ונכנס לביתו